

Mreže računala

Vježbe 04

Zvonimir Bujanović
Slaven Kožić
Vinko Petričević

Klijent / Server paradigma

- internet daje infrastrukturu koja omogućava komunikaciju između bilo koja 2 računala
- preciznije, komunikacija se odvija između aplikacija:
  - Firefox na jednom stroju komunicira sa web-serverom na drugom
  - traceroute aplikacija komunicira sa firmware-om u router-ima
- da bi aplikacije A i B mogla komunicirati, jedna od njih mora inicirati kontakt sa drugom – drugim riječima, jednoj treba usluga koju druga aplikacija pruža
- klijent (*client*) – aplikacija koja aktivno inicira kontakt
- server – aplikacija koja pasivno čeka kontakt

20.10.2014.

Mreže računala - Vježbe 04

2

Klijent / Server paradigma

- klijentski software tipično...
  - aktivno inicira kontakt sa serverom
  - je aplikacija koja privremeno postaje klijent kada joj zatreba usluga neke udaljene aplikacije, također obavlja i neke druge lokalne operacije (izračunava nešto, crta sučelje za korisnika...)
  - je aplikacija koju korisnik pokrene, koristi neko vrijeme dok mu je potrebna, i onda ju ugasi (dakle, "živi" samo jednu sesiju)
  - se izvršava lokalno na osobnom računalu korisnika
  - ne zahtjeva specijalizirani hardware niti operativni sustav

20.10.2014.

Mreže računala - Vježbe 04

3

Klijent / Server paradigma

- serverski software tipično...
  - pasivno čeka kontakt proizvoljnog udaljenog klijenta
  - je specijalizirana aplikacija koja služi isključivo tome da pruža jednu konkretnu uslugu
  - može posluživati nekoliko udaljenih klijenata odjednom
  - se pokreće automatski kada se računalo pali, radi cijelo vrijeme dok je računalo upaljeno, obrađuje brojne klijentske zahtjeve kako dolaze ("živi" kroz mnogo sesija)
  - se izvršava na specijaliziranom računalu (zato često samo to računalo nazivamo npr. "web-server", "mail-server")
  - zahtjeva snažan hardware i sofisticirani operativni sustav

20.10.2014.

Mreže računala - Vježbe 04

4

Primjeri interakcije klijenata i servera

- obradit ćemo nekoliko primjera komunikacije između servera i klijenta
- redovito će način protokola komunikacije biti TCP

- daytime – "točno" vrijeme
- http – dohvaćanje web-stranice
- echo – "vрати назад ono što ti pošaljem"
- ssh – izvršavanje naredbi na udaljenom računalu
- (s)ftp – prijenos datoteka između računala

- <http://beej.us/guide/bgnet/>
- [http://devmentor.org/articles/network/Socket%20Programming\(v2\).pdf](http://devmentor.org/articles/network/Socket%20Programming(v2).pdf) (Windows Sockets; pomalo zastarjelo)

20.10.2014.

Mreže računala - Vježbe 04

5

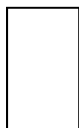

---

daytime

- promatramo zasad samo klijenta, serveri cijelo vrijeme rade na većini UNIX strojeva i komuniciraju na portu 13

klijent

server
(crna kutija)
IP: 12.34.56.7

20.10.2014.

Mreže računala - Vježbe 04

6

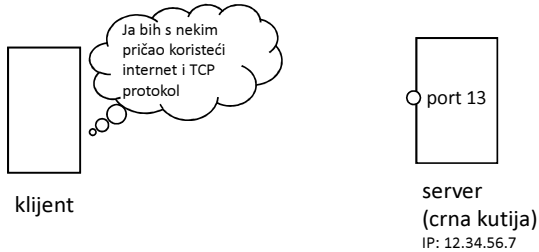

---

daytime

- klijent prvo treba stvoriti okruženje za komunikaciju
- treba definirati protokol koji želi koristiti

20.10.2014.

Mreže računala - Vježbe 04

7

---

socket

Definira okruženje za komunikaciju – tzv. "utičnicu".

Za svako računalo/aplikaciju s kojom se komunicira unutar klijenta/servera potrebno je stvoriti po jednu utičnicu.

Utičnicom će se jednoznačno u ostalim funkcijama određivati tko s kim i na koji način komunicira.

```
int socket( int domena, int tip, int protokol );
```

- domena = PF_INET (komunikacija internetom)
- tip = SOCK_STREAM za TCP protokol
- tip = SOCK_DGRAM za UDP protokol
- protokol = 0 za sve naše potrebe
- povratna vrijednost = -1 ako je došlo do greške (tada poziv funkcije perror daje detalje o greški)

20.10.2014.

Mreže računala - Vježbe 04

8

---

socket

Primjer:

```
int mojSocket = socket( PF_INET, SOCK_STREAM, 0 );  
if( mojSocket == -1 )  
    perror( "socket" );
```

20.10.2014.

Mreže računala - Vježbe 04

9

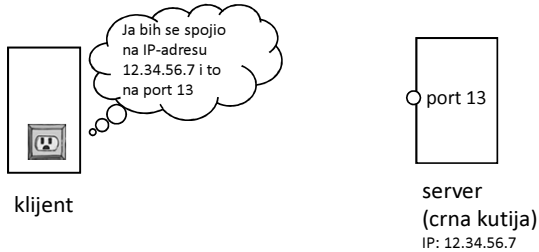

---

daytime

- jednom kad ima utičnicu, klijent treba specificirati na koji server se želi spojiti – treba znati i IP-adresu i port

20.10.2014.

Mreže računala - Vježbe 04

10

---

connect

Specificira IP-adresu i port sa kojom se komunicira preko dane utičnice. Za tu svrhu postoji posebna struktura:

```
struct sockaddr_in {  
    short sin_family;  
    unsigned short sin_port;  
    struct in_addr sin_addr;  
    char sin_zero[8];  
};
```

- sin_family = vrsta adrese, za nas AF_INET (komunikacija internetom)
- sin_port = port na serveru na koji se spajamo (broj između 0 i 65535)
- sin_addr = binarna IP-adresa servera
- sin_zero = polje čiji se svi elementi uvijek postave na 0

20.10.2014.

Mreže računala - Vježbe 04

11

---

connect

```
int connect(  
    int sock, struct sockaddr *servAddr, int lenAddr );
```

- sock – utičnica koju smo stvorili sa funkcijom socket
- servAddr – napunjena sockaddr_in struktura (koristimo cast!), čuva podatke o serveru
- lenAddr = sizeof(servAddr)
- povratna vrijednost = -1 ako nije uspjelo (pozovi i perror za ispis detalja), 0 inače

Funkcija connect pokušava ostvariti konekciju između klijenta i udaljenog servera.

Potrebno ju je pozivati samo za spojne protokole poput TCP (nije potrebna za UDP).

20.10.2014.

Mreže računala - Vježbe 04

12

---

connect

Primjer:

```
char dekadskiIP[] = "12.34.56.7";
struct sockaddr_in adresaServera;

adresaServera.sin_family = AF_INET;
adresaServera.sin_port = htons( 13 );

if( inet_aton( dekadskiIP, &adresaServera.sin_addr ) == 0 )
    printf( "%s nije dobra adresa!\n", dekadskiIP );

memset( adresaServera.sin_zero, '\0', 8 );

if( connect( mojSocket,
            (struct sockaddr *) &adresaServera,
            sizeof( adresaServera ) ) == -1 )
    perror( "connect" );
```

20.10.2014.

Mreže računala - Vježbe 04

13

---

htons / htonl / ntohs / ntohl

- Svaki broj (2 ili 4 byte-ni) koji se šalje preko mreže treba imati poredak byte-ova u tzv. *Network orderu*, koji se može razlikovati od poretka byte-ove korištenog na lokalnom računalu (tzv. *Host order*).
- Gornje funkcije rade odgovarajuće konverzije:
  - short htons(short x) – prima x u Host orderu, vraća u Network
  - long htonl(long x) – prima x u Host orderu, vraća u Network
  - short ntohs(short x) – prima x u Network orderu, vraća u Host
  - long ntohl(long x) – prima x u Network orderu, vraća u Host
- Funkcija inet_aton vraća binarnu IP-adresu u Network orderu, pa tu ne treba konverzija.

20.10.2014.

Mreže računala - Vježbe 04

14

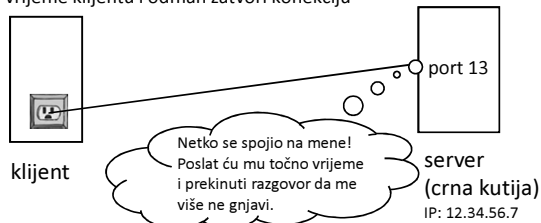

---

daytime

- sada je ostvarena konekcija između klijenta i servera i možemo razmijenjivati podatke po daytime protokolu
- protokol je vrlo jednostavan: server pošalje trenutni datum i vrijeme klijentu i odmah zatvori konekciju

20.10.2014.

Mreže računala - Vježbe 04

15

---

recv

Služi za primanje poruke sa udaljenog računala.
Blokira daljnje izvršavanje programa sve dok zaista nešto ne primi.

```
ssize_t recv( int sock,  
             void *buffer, size_t duljinaBuffera, int opcije );
```

- sock – utičnica stvorena sa sock i povezana sa connect
- buffer – adresa (najčešće polje znakova; može biti i npr. adresa samo jednog int-a) na koju spremamo podatke koji dolaze sa servera
- duljinaBuffera = sizeof(buffer)
- opcije = 0 za sve naše potrebe

20.10.2014.

Mreže računala - Vježbe 04

16

---

recv

recv prima maksimalno onoliko podataka kolika je duljinaBuffera.

Povratna vrijednost:

- 0, ako je druga strana prekinula konekciju
- -1, ako je došlo do pogreške (pozovi perror za detalje)
- inače, broj byte-ova koji je stigao od udaljenog računala

Problem: kako znati kada je druga strana završila sa slanjem?

Nekoliko mogućih scenarija:

1. znamo da poruka mora biti velika N byte-ova – ponavljamo recv sve dok ukupno ne primimo N byte-ova
2. druga strana prvo kaže: poslat ću M byte-ova, mi primimo tu poruku, i zatim učitavamo sve dok ne primimo M byte-ova
3. druga strana je prekinula konekciju

20.10.2014.

Mreže računala - Vježbe 04

17

---

recvfrom

- uočiti: da bismo mogli primiti podatke sa recv, nužno treba postojati konekcija
- ako koristimo npr. UDP protokol (SOCK_DGRAM kod poziva funkcije socket), ne trebamo pozivati funkciju connect, ali onda umjesto recv koristimo:

```
ssize_t recvfrom( int sock,  
                void *buffer, size_t duljinaBuffera, int opcije,  
                struct sockaddr *servAddr, socklen_t *LenAddr  
                );
```

- prva 4 parametra su isti kao kod recv, zadnja 2 su isti kao kod connect

20.10.2014.

Mreže računala - Vježbe 04

18

---

recv

Primjer za daytime (znamo da će server prekinuti konekciju kada nam pošalje točno vrijeme):

```
char buffer[100];
int primljeno = 0; // koliko smo byte-ova ukupno primili
int novoprimljeno; // koliko je primljeno u zadnjem recv

while( 1 )
{
    novoprimljeno = recv(
        mojSocket,
        buffer + primljeno,
        sizeof( buffer ) - primljeno - 1, // zbog '\0'
        0 );

    if( novoprimljeno == -1 ) { perror( "recv" ); exit(0); }
    else if( novoprimljeno == 0 ) break;
    else primljeno += novoprimljeno;
}
buffer[primljeno] = '\0'; printf( "%s", buffer );
```

---

daytime

- kada smo završili komunikaciju sa serverom i utičnica nam više ne treba, možemo ju zatvoriti

---

---

close

Prestanak upotrebe utičnice, oslobađa se memorija koju je ona trošila.

```
int close( int sock );
```

- sock – utičnica koju više ne trebamo koristiti
- povratna vrijednost = -1 ako je došlo do greške (perror za detalje), 0 inače.

Primjer:

```
if( close( mojSocket ) == -1 )
    perror( "close" );
```

Zadatak 1

- Spojite sve navedene primjere u funkcionalni program.
- Pokušajte se spojiti na više različitih daytime-servera tako da modificirate IP-adresu servera.

20.10.2014.

Mreže računala - Vježbe 04

22

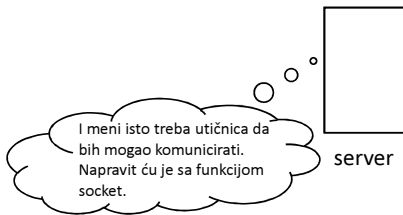
---

daytime – server

- Sada ćemo napisati i server. Koristit ćemo neki drugi port (npr. 54321) za našu aplikaciju (13 je rezervirani port!)

kljijent

server

20.10.2014.

Mreže računala - Vježbe 04

23

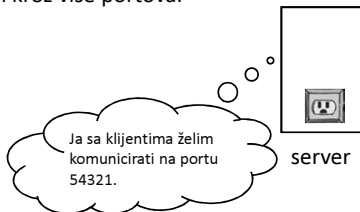
---

daytime – server

- Kada napravi utičnicu, server treba reći na kojem će portu vršiti komunikaciju sa klijentima. Više utičnica može komunicirati putem jednog porta. Moguća je komunikacija i kroz više portova.

kljijent

server

20.10.2014.

Mreže računala - Vježbe 04

24

---

bind

Specificira na kojem će portu i kojoj IP-adresi komunicirati utičnica napravljena sa socket().

```
int bind( int sock,  
         struct sockaddr *servAddr, socklen_t addrLen );
```

- sock – utičnica koju smo napravili sa socket()
- servAddr – napunjena sockaddr_in struktura (koristimo cast!), čuva podatke o serveru. Ako ne znamo serverovu (tj. vlastitu) IP-adresu, ili znamo da imamo samo jednu IP-adresu, možemo postaviti servAddr.s_addr = INADDR_ANY; i to polje će automatski biti ispunjeno na ispravan način.
- addrlen = sizeof(servAddr);
- povratna vrijednost = -1 ako je došlo do greške (perror za detalje), 0 inače

20.10.2014.

Mreže računala - Vježbe 04

25

---

bind

Primjer:

```
struct sockaddr_in mojaAdresa;  
  
mojaAdresa.sin_family = AF_INET;  
mojaAdresa.sin_port = htons( 54321 );  
mojaAdresa.sin_addr.s_addr = INADDR_ANY;  
memset( mojaAdresa.sin_zero, '\0', 8 );  
  
if( bind( listenerSocket,  
         (struct sockaddr *) &mojaAdresa,  
         sizeof( mojaAdresa ) ) == -1 )  
    perror( "bind" );
```

20.10.2014.

Mreže računala - Vježbe 04

26

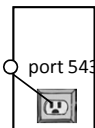
---

daytime – server

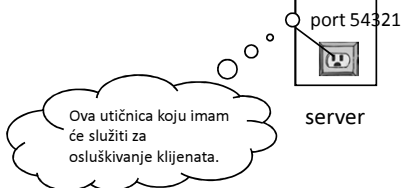
- Sada server treba rezervirati utičnicu da jednostavno čeka da neki klijent pokuša uspostaviti konekciju na portu 54321...

klijent

server

20.10.2014.

Mreže računala - Vježbe 04

27

---

listen

Rezervacija utičnice koja će služiti serveru za oslušivanje nadolazećeg kontakta na danom portu.

```
int listen( int sock, int maxKonekcija );
```

- sock – utičnica koju smo napravili sa socket() i dali joj port pomoću bind()
- maxKonekcija – koliko maksimalno klijenata odjednom može čekati na uslugu servera. Ostali će pri pokušaju connect-a dobiti pogrešku "Connection refused"
- povratna vrijednost = -1 ako je došlo do greške (perror za detalje), 0 inače

20.10.2014.

Mreže računala - Vježbe 04

28

---

listen

Primjer:

```
if( listen( listenerSocket, 10 ) == -1 )  
    perror( "listen" );
```

Serveri često istovremeno komuniciraju s više klijenata. Za komunikaciju sa svakim od klijenata obično imaju po jednu utičnicu (vidi dalje), dok je jedna utičnica rezervirana samo za oslušivanje novih nadolazećih konekcija (tzv. *listener-socket*).

20.10.2014.

Mreže računala - Vježbe 04

29

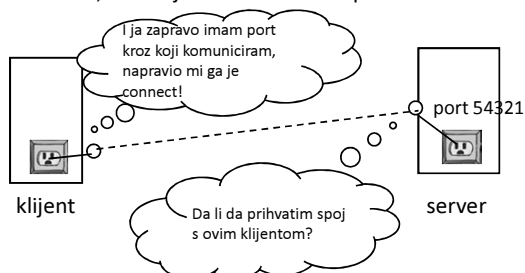

---

daytime – server

- Kada klijent pokuša uspostaviti komunikaciju sa serverom, server ju može i ne mora prihvatiti.

20.10.2014.

Mreže računala - Vježbe 04

30

---

accept

Služi za prihvaćanje prijedloga konekcije od strane klijenta. Doznat ćemo klijentovu adresu i dobiti novu utičnicu za komunikaciju s njim.

```
int accept(  
    int listenerSock,  
    struct sockaddr *klijentAddr, unsigned int *LenAddr );
```

- listenerSock – listener utičnica kojom osluškujemo dolazeće konekcije. Možemo ju ponovno upotrijebiti.
- klijentAddr – adresa klijenta, tip joj je sockaddr_in, trebamo napraviti cast
- lenAddr – treba postaviti na adresu varijable u kojoj je sizeof(klijentAddr)
- klijentAddr popunjava funkcija accept (a ne mi)
- povratna vrijednost = -1 ako je došlo do greške (perror za detalje), inače nova utičnica za komunikaciju sa klijentom

20.10.2014.

Mreže računala - Vježbe 04

31

---

accept

Primjer:

```
struct sockaddr_in klijentAdresa;  
unsigned int lenAddr = sizeof( klijentAdresa );  
int commSocket = accept( listenerSocket,  
    (struct sockaddr *) &klijentAdresa,  
    &lenAddr );  
  
if( commSocket == -1 )  
    perror( "accept" );  
  
char *dekadskiIP = inet_ntoa( klijentAdresa.sin_addr );  
printf( "Prihvatio konekciju od %s\n", dekadskiIP );
```

Funkcija accept blokira daljnje izvršavanje serverske aplikacije sve dok neki klijent ne pokuša pristupiti serveru.

20.10.2014.

Mreže računala - Vježbe 04

32

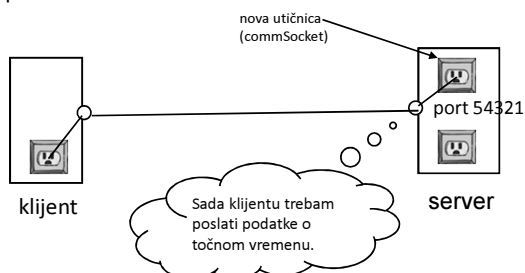

---

daytime – server

- Nakon prihvaćanja konekcije, server može poslati podatke o točnom vremenu.

20.10.2014.

Mreže računala - Vježbe 04

33

---

send

Slanje podataka udaljenom računalu. Funkcionira po posve istoj logici kao recv (jedino što sad unaprijed znamo koliko byte-ova treba poslati).

```
ssize_t send( int sock,
              const void *buffer, size_t duljinaBuffera, int opcije );
```

- sock – utičnica preko koje se odvija komunikacija
- buffer – adresa (najčešće polje znakova; može biti i npr. adresa samo jednog int-a) na koju spremamo podatke koji dolaze sa servera
- duljinaBuffera = sizeof(buffer)
- opcije = 0 za sve naše potrebe

20.10.2014.

Mreže računala - Vježbe 04

34

---

sendto

- podatke pomoću send može slati i klijent
- ako klijent koristi npr. UDP protokol (SOCK_DGRAM kod poziva funkcije socket), ne treba pozivati funkciju connect, ali onda umjesto send koristi:

```
ssize_t sendto( int sock,
                void *buffer, size_t duljinaBuffera, int opcije,
                struct sockaddr *servAddr, socklen_t *LenAddr
                );
```

- prva 4 parametra su isti kao kod send, zadnja 2 su isti kao kod connect

20.10.2014.

Mreže računala - Vježbe 04

35

---

send

Primjer:

```
#include <time.h>
time_t trenutnoVrijeme;
time( &trenutnoVrijeme );

char buffer[100];
sprintf( buffer, "%s", ctime( &trenutnoVrijeme ) );

int trebaPoslati = strlen( buffer );
int poslano = 0; // broj do sada poslanih byte-ova
int poslanoZadnje; // koliko je poslano u zadnjem send

while( poslano != trebaPoslati )
{
    poslanoZadnje = send( commSocket,
                        buffer + poslano, trebaPoslati - poslano, 0 );
    if( poslanoZadnje == -1 ) perror( "send" );
    else poslano += poslanoZadnje;
}
```

2014

2014

---

daytime – server

- Nakon što je poslao točno vrijeme, server može prekinuti konekciju tako da zatvori komunikacijsku utičnicu. Nakon toga može nastaviti osluškivati eventualne nove klijente.

20.10.2014.

Mreže računala - Vježbe 04

37

Zadatak 2

- Spojite sve navedene primjere u funkcionalni daytime-server koji može posluživati više klijenata (uoči: ne odjednom, već jednog za drugim!)
- Promijenite daytime-klijenta iz Zadatka 1 tako da se može spajati na port 54321. Spojite se promijenjenim klijentom na server iz prve točke.

20.10.2014.

Mreže računala - Vježbe 04

38

Zadatak 3

- Napišite *echo*-klijent. Echo-klijent treba:
  - spojiti se na računalo student na port 7 (tamo se nalazi echo-server)
  - u petlji učitati riječi sve dok se ne učita riječ kraj
  - svaku učitanu riječ poslati serveru
  - pročitati serverov odgovor i ispisati ga na ekran
- Što radi echo-server? Napišite ga (sami odaberite port komunikacije).
- Prilagodite svoj echo-klijent tako da sa komandne linije dobiva IP-adresu i port echo-servera na kojeg se treba spojiti. Testirajte sa echo-serverom na studentu i onim kojeg ste sami napisali.

20.10.2014.

Mreže računala - Vježbe 04

39

Zadatak 4

- Napišite primitivni *web-browser* koji će moći prikazati jednu web-stranicu u tekstualnom modu.
- za web se koristi tzv. *http*-protokol.
- web-browser (tj. http-klijent) treba:
  - spojiti se na proizvoljni host-name kojeg dobijete iz komandne linije na port 80 (tamo se uvijek nalaze http-serveri)
  - poslati serveru poruku "GET / HTTP/1.0\n\n"
  - učitavati odgovor servera i ispisati ga na ekran
- Modificirajte program tako da ispisujete samo ono što se nalazi između `<body>` i `</body>` (ili `<BODY>` i `</BODY>`). Nemojte ispisivati ništa što se nalazi između znakova "<" i ">" (niti njih).

20.10.2014.

Mreže računala - Vježbe 04

40
